

H. C. ANDERSEN MARTIN ANDERSEN NEXØ ANDERS ARREBO

Det danske Sprog- og Litteraturselskab

BJØRNSTJERNE BJØRNSEN STEEN STEENSEN BLICHER

Præsentationshæfte 7, oktober 1979

ANDERS BORDING A. BOURNONVILLE TYCHO BRAHE

GEORG BRANDES

H. A. BRORSON

SOPHUS CLAUSSEN

DANSKE DOMME

DIPLOMATARIUM

HOLGER DRACHMANN

JOHS. EWALD

M. A. GOLDSCHMIDT

N. F. S. GRUNDTVIG

GAMMELDANSK ORDBOG

JOHAN LUDVIG HEIBERG

LUDVIG HOLBERG

J. P. JACOBSEN

SØREN KIERKEGAARD

Dette hæfte er publiceret her på Epoke (www.e-poke.dk) med venlig tilladelse fra
DSL ved ledende redaktør, mag.art. Jørgen Hunosøe marts 2004.

THOMAS KINGO

KØBSTAD- OG LANDSKABSLOVE

LEONORA CHRISTINA

J. N. MADVIG

CHRISTIAN MOLBECH

D. G. MONRAD

J. P. MYNSTER

POUL MARTIN MØLLER

Litterære tidsskrifter fra det nittende århundrede

ORDBOG OVER DET DANSKE SPROG

ORDSPROG

Tretten præsentationer og en

CORPUS PHILOSOPHORUM

RASMUS RASK

SAXO

SUBSKRIPTIONSPLAN

HANS CHRISTENSEN STHEN

AMBROSIVS STUB

HANS THOMISSØN

A. S. VEDEL

HANS VODSKOV

CHRISTIAN WINTHER

JACOB WORM

OLE WORM

C. A. Reitzels Boghandel A-S

ADAM OEHLENSCHLÄGER

EMIL AARESTRUP

DET DANSKE SPROG- OG LITTERATURSELSKAB

Stiftet 1911. *Selskabets formål* er at udgive sådanne sproglige og litterære værker af Danmarks litteratur, som ikke tidligere er udgivne, eller som foreligger i utilfredsstillende udgaver. Selskabet kan blandt sine skrifter optage selvstændige bibliografier og ordbøger.

Bestyrelse: Prof. dr. *Mogens Brøndsted*, Odense Universitet, formand. Prof. dr. *Poul Lindegård Hjorth*, Københavns Universitet. Lektor *Iver Kjær*, s.st. Prof. dr. *Jan Pinborg*, s.st. Overbibliotekar *Torben Nielsen*, Universitetsbibliotekets 1. afd. – *Juridisk konsulent:* Forbrugerombudsmand *Niels Ehrenreich*.

Administration, Frederiksholms Kanal 18a, 1220 København K, tlf. (01) 13 06 60: Administrator dr. *Erik Dal*. Kontorfuldmægtig *Jørgen Holbech*. Assistent frk. *Astrid Søndergaard*. Endvidere som videnskabelig medarbejder under administrationen: amanuensis, cand. jur. *Erik Reitzel-Nielsen*.

PUBLIKATIONER JANUAR-OKTOBER 1979

Priser incl. 20,25 % moms

DSL Komplet Katalog 1979.

16 sider. Udleveres hos C. A. Reitzels Boghandel, Nørregade 20, 1165 Kbhvn. K.

Corpus philosophorum Danicorum medii aevi. VIII: Boethius Dacus: Quaestiones super IV librum meteorologicorum. Ed. Gianfranco Fioravanti. XXIV+140 s. 120,25 kr. i halvlærred. (Gad).

Corsaren. M. A. Goldschmidts årgange 1840-46. Fotografisk optryk. I-VII. Ved Uffe Andreasen. 1977-80. I 1979 udkom 1845 og 1846. Pr. bd. 280,45 kr. i hellærred.

Danmarks Riges Breve. 1. række bd. VI: 1224-1237. Ved Niels Skyum-Nielsen. XII+240 s. 72,15 kr.

Danske Domme 1375-1662. De private domssamlinger. I-VII. Ved Erik Reitzel-Nielsen under medvirken af Ole Fenger. Kun i subskription. I 1979 er udkommet bd. II. Pr. bd. 396,80 kr.

Danske Viser fra Adelsvisebøger og Flyveblade 1530-1630. V-VII. Ved H. Grüner-Nielsen. Med ordbog af Marius Kristensen og nye tillæg af Nils Schjørring og Iørn Piø. 1912-31. Fotografisk optryk 1978-79. Helseirting 1222,90 kr. for 7 bd.

Diplomatarium Danicum. 1. række bd. VI: 1224-1237. Ved Niels Skyum-Nielsen. XXIV+326 s. 96,20 kr.

Svend Eegholm-Pedersen: Utrykte Holbergiana i universitetsarkivet. Udg. i anledning af Københavns Universitets 500-års jubilæum. 132 s. 96,20 kr. kart.

N. F. S. Grundtvigs Dag- og Udtogsbøger. Ved Gustav Albeck. I-II. 192,40 kr. i kassette.

Præsentationshæfter. Se side 2.

DSLS PRÆSENTATIONSHÆFTE NR. 7

Litterære tidsskrifter fra det nittende århundrede

TRETTEEN PRÆSENTATIONER OG EN SUBSKRIPTIONSPLAN TIL ET REPRINTPROGRAM

Dette hæfte er publiceret her på Epoke (www.e-poke.dk) med venlig tilladelse fra DSL ved ledende redaktør, mag.art. Jørgen Hunosøe marts 2004.

C. A. Reitzels Boghandel A-S, København 1979

DLSs PRÆSENTATIONSHÆFTER

1. Erik Dal: Det danske Sprog- og Litteraturselskabs virksomhed og opgaver. 1975. 16 s.
2. Herluf Nielsen: Skæbnedage og hverdage i dansk middelalder. *Diplomatarium Danicum* og *Danmarks Riges Breve*. 1976. 20 s.
3. Jan Finborg: Danmarks bidrag til skolastikken. *Corpus philosophorum Danicorum medii aevi*. 1977. i6 s. (Særtryk af Danske Studier 1977).
4. F. J. Billeskov Jansen: Breve og dagbøger. 1978. /6 s.
5. Ole Feriger: Landstov og retsbrug. *Danske Domme 1375-1662* og andre domsudgaver. 1979. 16 s.
6. Jørn Piø: Perspektiver i studiet af *Danske Viser fra Adelsvisebøger og Flyveblade 1530-1630*. 1979. 24 s. (Særtryk af Danske Viser VII, optryk 1979).
8. Caroline S. Henriksen: *Danske Grammatikere I—VI 1915-29*. En indføring og en ajourføring. 1979. (Særtryk af Danske Grammatikere VI, optryk ultimo 1979).

En pjece af lignende karakter er følgende:

Om Holbergordbogen. Introduktion og ordbogsprøver. (Af Aage Hansen og Sv. Eegholm-Pedersen.) 1972. 40 sp.

Printed in Danmark by Nørhaven Bogtrykkeri a/s, Viborg.
DSL 1979. ISBN 87-7421-219-2.

ET TIDSSKRIFT-REPRINTPROGRAM

Et tidsskrift er en lille verden for sig. Ikke mindst et lødigt litterært og kulturelt tidsskrift med klart sigte. Dets bidrag kan være epokegørende, gode, kortlevende, indimellem måske dårlige. De allervigtigste af dem bliver faste numre i litterære og kritiske antologier, andre får måske et særligt efterliv, fordi de citeres som kilde, som trædesten, for et senere og vigtigere værk — eller som udtryk for hvor forkert samtiden kunne vurdere, hvis en anmelder kritiserede, hvad en eftertid har beundret!

Men uanset enkeltbidragenes varige eller forbigående værdi er tidsskriftet en uforvekselig helhed, mere end summen af sine dele. Tiden i almindelighed, den stærke redaktør, evt. den litterære gruppe, kommer bevidst og ubevidst til udtryk i stort og småt. Det lille bidrag får en vis glans af at se lyset i følge med mere berømte digte, noveller eller artikler. Men disse belyses også af det mere ydmyge selskab, de først fremtrådte i. Et utal af tråde forbinder bidragyderne med hverandre og bidragene med hverandre, og helheden vibrerer af livet i datidens samfund. *Tidsskrifter er kort sagt den sikreste genvej til kulturdebatten i enhver tidsalder.*

Også tidsskrifternes udstyr taler om periodens og redaktørernes muligheder. Hvad var der sans for, råd til og brug for, når man fastlagde format, skriftstørrelse og illustrationer? Er en eventuel æstetisk vilje hos tidsskriftets ledelse og skribenter kommet til udtryk også i typografi og illustration? Der er langt fra *Athene's* eller *Danne-Virke's* nøgterne små sider til *Taarnet's* eller *Vagten's* kunstneriske ambitioner i halvfemserstil.

Det danske Sprog- og Litteraturselskab har foruden facsimile-udgaver af store gamle bøger og fotografiske optryk af egne udgaver besørget et optryk af *Corsaren* (M. A. Goldschmidts årgange 1840-46), der nu blot venter på et syvende bind med registre og en stor indførende afhandling.

Med nærværende prospekt præsenteres en langt mere omfattende plan, nemlig optryk af indtil 53 bind *litterære tidsskrifter fra 19. århundrede*. De 13 tilbudte titler kendes af mange litterært interesserede, nogle af alle, og mange har fra tid til anden benyttet dem på bibliotekerne. Men det er en kendsgerning, at ret få mennesker — de være sig samlere eller forskere — ejer disse tidsskrifter i originaludgaven (og nye oplag blev der vist aldrig tale om). DSL søger nu at skaffe subscriptionsgrundlag for at genoptrykke en lang række af de vigtigste tidsskrifter fra hele århundredet — med grundtvigsk, heibergsk, antiheibergsk karakter, på vej til eller midt i det moderne gennembrud eller symbolismen. Dette hæfte fortæller om dem.

Tidsskrifterne er oprindeligt yderst forskelligt udrustet med registre. Hver af de rækker, der optrykkes efter nærværende tilbud, vil i sidste bind rumme (z) en udførlig præsentation af tidsskriftets forudsætninger, sigte og milieu, dets hovedmænd og hovedbidrag, (2) et hovedregister og et anmeldelsesregister, (3) navne- og evt. sagregister efter hvert tidsskrifts behov, især med henblik på at motivere, hvorfor mindre centrale bidragydere dukker op i kredsen.

Alle tidsskrifter indbindes i stærkt hellærred med guldtryk; der tilsigtes en samtidig enhedspræget og differentieret komposition af helheden.

En række ældre og yngre litteraturhistorikere, alle medlemmer af DSL, har stillet sig til rådighed som planlæggere og udgivere. MEN: for alle disse tilbud om udgiverarbejde og ny forskning gælder det, *at de designede udgivere ikke går i gang med det praktiske arbejde, før den enkelte tidsskrifttitel er sikret*. Hvilke tidsskrifter der skal lykkes, hvilke der må opgives, og måske: hvilke der yderligere kan blive tale om — det bestemmer bl. a. den enkelte læser af disse præsentationer. *Men man ejer ikke en periodes litterære hovedværker, hvis man mangler periodens litterære tidsskrifter*.

ATH EN E 1813-17.

Et Maanedsskrift. Red. C. Molbech.

g bind, 5020 s., lille 8°.

Genudgives af universitetslektor, cand. mag.

Flemming Lundgreen-Nielsen.

Dansk romantiks første generation fik trods flere tilløb ikke etableret et tidsskrift. Derimod lykkedes det i i8t oerne C. Molbech at samle næste generation omkring *Athene*. Navnet peger på et græsk visdomsideal, og tidsskriftet var da også både i stof og holdning alsidigt. Emnerne omfattede — med udelukkelse af det strengt fagvidenskabelige — litteratur, historie, kunst, rejser, filosofi, religion og retorik. Der optoges også lyriske digte.

Redaktør Molbech skrev årlige litteraturoversigter, rejsebreve og bl. a. en gennemgang af J. L. Heibergs første dramaer. Finn Magnussen og Simon Meisling introducerede nordisk og antik oldpoesi. Peder Hjort tog Baggesen og Ingemann, under ukærlig behandling. Carsten Hauch analyserede Oehlenschlägers værker og udlagde naturvidenskabernes romantik. Friederike Brun dækkede kunsten. I hæfternes lyrik mødtes Oehlenschläger, Ingemann og Sibbern med både kommende navne som Hauch og J. L. Heiberg og nu glemte småpenne.

Athenes erklærede formål var at opretholde en litteratur, hvor kraftig danskhed kunne ytre sig midt under den politisk-økonomiske krise. I praksis var sigtet i de vigtigste bidrag dog snarere alment humanistisk, hos flere ud fra en begejstring for den æstetiske livsanskuelse, man fandt i Oehlenschlägers sensualistiske ungdomsdigtning. Følgelig førte *Athene* en underholdende krig mod samtidens religiøse dualister: Baggesen, Grundtvig og Ingemann. Positivt søgte de unge efter evne at komplettere den romantiske tænkning, som Steffens og H. C. Ørsted kun fragmentarisk havde publiceret, i principielle og akademisk skoledes artikler.

DANNE-VIRKE 1816-1g.

Et Tids-Skrift. Af N. F. S. Grundtvig.

4 bind, x600 s., lille 8°.

Genudgives af universitetslektor, cand. mag.

Flemming Lundgreen-Nielsen.

Danne-Virke, som N. F. S. Grundtvig bortset fra 4 sider skriver alene, er opkaldt efter Thyra Dannebods grænsevold. I fortaler og indlagte digte har Grundtvig tolket titlen: tidsskriftet skal være dansk åndsliv mod fransk oplysningstids materialisme og tysk romantiks naturfilosofi og danne modvægt til samtidens ukristelige humanisme, uforståelige tænkning og uhistoriske Livsorientering.

Danne-Virke er dog mere præget af en konstruktiv end af en defensiv holdning. Sindigt og uhøjtideligt søger Grundtvig at skrive sig til klarhed over menneskets vilkår, for at fremme kristen tro ved logisk argumentation i stedet for bibelsk forkyndelse. Med en lægmandsfornuft uafhængig af filosofisk fagsprog over-skuer han fra kristendommens urokkelige stade historiens opkomst og udvikling.

I en af fortalerne deler Grundtvig bidragene i blomster, blade og frugter. Blomsterne er hans egen lyrik, f. eks. „Passke-Lilien”. Bladene er bearbejdelser af kildeskrifter som Rimkrøniken med det sigte at styrke læserens følelse af slægtskab med den nationale fortid. Frugterne er prosabetragtninger, snart kulturfilosofiske drøftelser, f. eks. af historievidenskabens problem, snart mere faglige artikler, hvoraf introduktionerne til Beowulf, Ansgar og ord-sprog er indgået i de respektive fags forskningshistorie; helt aktuelle er nogle vægtige indlæg i Oehlenschläger-Baggesen-fejden.

Tidsskriftet går ind uden varsel og afrunding. Fortsat kunne det være endt som en kristelig encyklopædi. De udkomne fire små tykke bind kan i dag læses som en første ideskitse til høj-skolebevægelsen og det samfund styret af ånd, som den skulle fremhjælpe.

BRAGE OG IDUN 1838-42.

Et nordisk Fjærdingaarsskrift, udg. med bistand af Danske, Svenske og Normænd. Red. *Fredrik Barfod*.

5 bind, 2630 s., 8°

Genudgives af professor, dr. phil. *Gustav Albeck*.

Brage og Idun var et stort tænkt forsøg på at samle tidens nordiske skribenter i et fællesvirke til fremme al tanken om „Nordens videnskabelige Forening”. Ordene var Grundtvigs. Han brugte dem som titel på tidsskriftets første bidrag, en programartikel med vældige perspektiver, en afstandtagen fra skandinavisternes nymodens drømme om en statslig union og en indtrængende opfordring til at samle Nordens åndelige kræfter til fælles indsats for menneskehedens fremtid.

Foruden Grundtvig havde tidsskriftet medarbejdere som Blicher, Hauch, Ingemann og Oehlenschläger og kulturskribenter som Bredsdorff, Brøndsted, H. N. Clausen, C. Flor, Fr. Hammerich, P. C. Kierkegaard, C. Paludan-Müller, Christian Paulsen og H. C. Ørsted. Af yngre bidragydere kan nævnes H. P. Holst, Chr. K. F. Molbech og Carl Ploug — samt „student” P. L. Møller med et essay om Pushkin!

Blandt tidsskriftets svenske skribenter møder man Atterbom og Geijer. Af næsten skelsættende natur er Wergelands angreb på den norske grundlovs § 2 med den skrappe bestemmelse: „Jøder er fremdeles udelukket fra Adgang til Riget”. Det fulgtes op i et slags „tema-hæfte” med andre artikler, bl. a. fra Grundtvigs hånd. — Blandt Wergelands landsmænd møder man i øvrigt navne som Jonas Collett, Andreas Munch og Johan S. Welhaven.

Et særkende for *Brage og Idun* er en lang række nodetryk af melodier til meddelte digte, herunder folkemelodier.

Brage og Idun fik et stort antal abonnenter i Danmark, Norge og Sverige. Tidsskriftet gik ind i 1842, fordi redaktøren idømtes 2 års censur for udtalelser, der krænkede enevælden. Da Fr. Barfod genvandt sin skrivefrihed, havde Grundtvig og de liberale skandinavister rakt hinanden hånden under mødet på Skamlingsbanken.

KJØBENHAVNS FLYVENDE POST

1827, 1828, 1830, 1834-37

Red. J. L. Heiberg. Udgivelsen indbefatter *Interimsblade* 1834-37.
4 bind, 2000 s., lille og stor 4°.

Genudgives af forlagsredaktør, mag. art. Uffe Andreassen,
der også forestår *Perseus* og *Intelligensblade*.

Ved årsskiftet 1826-27 udkom første nummer af *Kjøbenhavns flyvende Post*, redigeret af den fra Kiel hjemvendte digter og kritiker Johan Ludvig Heiberg. Fra en række kilder ved vi, hvilken opsigt bladet vakte i sin samtid. Hvert nummer blev læst med begærlighed — man havde atter fået et kritisk litterært tidsskrift på et højt intellektuelt niveau. Med sin blanding af litterære og kritiske bidrag, de sidste i vid udstrækning leveret af Heibergs elegante pen, blev det et organ for en mere formbevidst digtning og en hegeliansk inspireret filosofi. Til bladet og Heiberg sluttede sig en hel generation af yngre forfattere, og *Kjøbenhavns flyvende Post* blev snart det sted, hvorfra opgøret med den gamle romantik blev sat ind. De ældre Oehlenschläger-tilhængere, specielt „Sorø-skolen“, så til med misbilligelse, mens et nyt forfatterkuld — digtere som H. C. Andersen, Fr. Paludan-Müller, Chr. Winther, Carl Bagge og Henrik Hertz — tumlede sig i spalterne. Det var også i „Flyveposten“ at Søren Kierkegaard debuterede som forfatter. Bladet danner således epoke i den åndshistoriske udvikling herhjemme, både litterært, litteraturkritisk og filosofisk se; for ikke at tale om dets betydning for teatrets og dramaets udvikling.

I *Kjøbenhavns flyvende Post* finder man en lang række af datidens vigtigste åndshistoriske dokumenter. I begyndelsen var det æstetiske stof fremherskende, men i takt med udviklingen vandt senere hen også politiske artikler indpas. Der udkom i første omgang tre årgange: 1827, 1828 og 1830, idet Heiberg i 1829 bevilgede sig selv et års pause. Derpå fulgte med vekslende intervaller en række, i alt 135, såkaldte *Interimsblade* 1834-37.

PERSELIS

1837-1838.

Journal for den speculative Idee. Red. J. L. Heiberg.
bind, 480 s., 8°

Den ydre anledning for Heiberg til atter i 1837-38 at påbegynde et tidsskrift var, at redaktøren af tidens førende organ, Maanedsskrift for Litteratur, ikke uden kommentarer ville optage en af hans anmeldelser, der var præget af hegeliansk filosofi. Resolut trak han artiklen tilbage og lod den indgå som første bidrag i *Perseus*, som det nye tidsskrift blev kaldt. Undertitlen *Journal for den speculative Idee* er sigende for holdningen og indholdet. Med 'den spekulative ide' mente Heiberg den hegelianske filosofi, der fik en meget stor indflydelse i dansk litteratur, teologi og historieopfattelse, ikke mindst netop gennem organet *Perseus*. Heiberg skrev her bl. a. sin fremragende analyse af Hertz' Svend Dyrings Huus, men også andre hegelianere kom til orde, f. eks. biskop Martensen med en filosoferende artikel om Faust-motivet.

INTELLIGENSBLADE

1842-44.

Udgivne af J. L. Heiberg.

2 bind (i originaludgaven 4 bind), 1300 s., lille 8°.

Intelligensblade, Heibergs tredje tidsskrift, 1842-1844, var hans mest bevidste forsøg på at spille rollen som smagens opdrager i Danmark. Nødvendigheden af at udsende det lå ifølge Heiberg i „at Publicum, som altfor længe har gaaet paa egen Haand, maa ledes tilbage fra Afveje, som det let betræder, naar det er overladt til sin egen Førelse“. Bladene er først og fremmest fyldt med artikler af kunstteoretisk art, hvori Heiberg går til angreb på den fremtrængende materialisme i tidens kunst. Litteraturen bør have et ideelt indhold og ikke blot gengive den „rå virkelighed“. Heiberg var nu kommet i en forsvarsposition. Han havde fået den yngste forfattergeneration imod sig, ikke mindst P. L. Møller og M. A. Goldschmidt. *Intelligensblade* er et centralt skrift for studiet af, hvordan den åndshistoriske udvikling forløb i 1840'erne.

GÆA 1845-47.

Æsthetisk Aarbog. Udg. af *P. L. Møller*.
3 bind, 1050 s., 8°, rigt illustreret.
Genudgives af docent, dr. phil. *Anne E. Jensen*.

Da P. L. Møller begyndte at udgive *Gæa*, havde han i flere år arbejdet som journalist og kritiker. Sit nye tidsskrift ville han placere i et æstetisk midtpunkt med J. L. Heibergs videnskabelige og religiøse årbog *Urania* på den ene side og tidens mange politiserende blade og tidsskrifter på den anden. *Gæa* er den gammelgræske jordgudindes navn, og både ved titel og indhold er *Gæa* til de mindste detaljer tænkt som et modstykke til *Urania*.

Teksterne udgør i sig selv et program. Hvert bind af *Gæa* indledes med et bidrag af den gamle, af Heiberg detroniserede digterkonge Oehlenschläger, og de fleste bidragydere står uden for Heibergs kreds. Der er centrale eventyr af H. C. Andersen, noveller af den gamle Blicher, som i P. L. Møller havde fundet en ung støtte, og der er digte af Hauch, Chr. Winther, Aarestrup og Bødtker. Men man støder også på oversete eller unge forfattere som f. eks. Chr. Hviid Bredal og Carit Etlar. Redaktørens egne bidrag er dels digte, dels litterærhistoriske artikler.

Med *Gæa* skabte Møller det første danske illustrerede tidsskrift. Litografier fra Bærentzens kendte Lithographiske Institut giver en lang række værker af tidens bedste kunstnere, fra nyklassikerne Thorvaldsen, Abildgaard og Constantin Hansen til moderne poetiske realister som Lundbye, Marstrand, Skovgaard o. a., og der er et fornemt vekselspil mellem tekster og illustrationer.

I *Gæa* er der ingen anmeldelser, ingen polemiske angreb, og der er ingen politiske toner, et særsyn i 1840'ernes København. *Gæa* er på een gang en afskedshilsen fra en æstetisk tidsalder, der var ved at gå til grunde, og indledning til en ny æra i danske periodicas historie.

FOR IDE OG VIRKELIGHED 1869-73.

Et Tidsskrift. Udg. af *R. Nielsen, Bj. Bjørnson* og *Rud. Schmidt*.
8 bind, 4.900 s., 8°. Genudgives af overbibliotekar, cand. mag. *Torben Nielsen*.

For Ide og Virkelighed udgik fra kredsen omkring filosofen Rasmus Nielsen, hvor Clemens Petersen og Rudolf Schmidt var de drivende kræfter; Petersen kom dog ikke til at spille nogen rolle for tidsskriftets virkeliggørelse, da han omtrent samtidig med trykningen af dets første hæfte forlod Danmark i en atmosfære af skandale; hans plads indtoges af Bjørnstjerne Bjørnson.

Tidsskriftet vilde „søge at gjøre Fyldest for sit Navn i Overensstemmelse med en bestemt Grundanskuelse": Rasmus Nielsens. Han indleder det med ordene: „Det er en egen Sag med Ide og Virkelighed: de kunne ikke undvære hinanden og ligge dog i bestandig Strid med hinanden." Forestillingen om foreneligheden af idealitet og realitet, af tro og viden, torpederedes af „det moderne gennembrud", hvis mænd ikke fandt vej til tidsskriftet, hvad derimod en del grundtvigianere gjorde: Birkedal, Jungersen m. fl.

Artiklerne behandler oftest konkrete emner fra historie, samfundsliv, kunst og videnskab, og et fælles id og generationspræg gør *For Ide og Virkelighed* til et prægnant udtryk for tressernes åndsliv i Danmark.

Og, må det tilføjes: i Norge. Faste medarbejdere var ikke blot Bjørnson, men også Jonas Lie, og det kan bl. a. påpeges, at Kr. Elsters berømte essay om „Modsætningen mellem det vestlige og østlige Norge" første gang tryktes i *For Ide og Virkelighed*.

Når dette tidsskrift indtager en rangplads blandt danske dannelseskrifter, skyldes det først og fremmest Rudolf Schmidt. Hans egocentricitet i omgang kunne være besværlig, men hans indsats for tidsskriftet — hvor han bl. a. præsenterede den danske læseverden for Walt Whitman — er mindeværdig.

NYT DANSK MAANEDSSKRIFT

1870-74.

Udg. af Vilh. Møller.

6 bind, 3200 s., 8°.

Genudgives af forskningsbibliotekar, mag. art. Knud Bøgh.

Her begyndte den nye tid at gøre sig gældende, i de første årgange lidt tøvende, siden med et fastere greb. I førstningen var der ikke få bidrag af forfattere fra guldalderen, der dannede en afklaret baggrund for det nye slægtled, for Holger Drachmanns „Tidsdigte“, J. P. Jacobsens digteriske debut eller artikler om den da i Danmark ukendte Turgenjev, „en russisk Digter“. Det var også her, at Jacobsen redegjorde for darwinismen og at biskop Monrad gjorde indsigelse mod dette tilbageskridt i naturvidenskaben, mod denne teori om, at „Mennesket er skabt ikke i Guds, men i en Abekats Billede“. I den første tid syntes det nye og det gamle at alternere på disse blade, men med årene blev dette neutrale tidsskrift radikalere, ikke mindst gennem den unge Georg Brandes' artikler.

Lige så interessant som de store repræsentative debatter kan petitstoffet være i ældre tidsskrifter. Rubrikkerne *Revue* og *Dagbog* rummede en samling brogede råstoffer, fremlagt underholdende og uhøjtideligt. Fra udenlandske publikationer hentede man oversigter om den nyeste europæiske litteratur, specielt den fagvidenskabelige — tit overraskende ting. Mange skribenter fortjente at blive fremdraget fra deres glemte og skjulte liv i disse bind. George V. Manicus og „røde Michelsen“ skrev om Internationale, om sociale brøst og sociale programmer eller de røde klubber i Paris, alt med stor alvor og engagement. Under en tør overskrift havde A. G. Drachmann advaret mod den tiltagende overbefolkning og på lægevis henvist til brug af præventive midler også udenfor ægteskaber. Misbrug burde ikke forhindre brug. Denne afhandling vakte stor indignation, og redaktøren måtte rykke ud og forsvare den alderstegne professor mod beskyldninger for usædelig tankegang: et samfundsonde kom man kun til livs ved at tale åbent om det. Redaktørens mål og hans greb om debatten var blevet fastere.

DET NITTENDE AARHUNDREDE

1874-77.

Maanedsskrift for Litteratur og Kritik.

Udg. af Georg Brandes og Edvard Brandes.

6 bind, 2900 s., 8°.

Genudgives af forskningsbibliotekar, mag. art. Knud Bøgh.

Dette tidsskrift har samme fortrin som *Nyt dansk Maanedsskrift*: på dets sider får man lov at opleve, hvordan tankerne gror op fra jordbunden, bestemt af lejligheden, som recensioner eller i polemik. Det som i senere bogudgaver blev mildnet står her i sin første uhøvlede form. Tidens „julelitteratur“ får et muntert ord med på vejen, mens Carit Etlar bliver forbavsende positivt anmeldt af „Red“. Man kan ikke altid vide af hvem, men man mærker løvens klo.

Trods hundrede år føles Edv. Brandes' mange portrætter af danske og udenlandske skuespillere nærværende og spontane. Her trykkes første gang Ibsens rimbrev om liget i lasten, og visse af Drachmanns digte, der idag læses med forbehold, føles mindre forcerede, når de ses i tiden, som øjeblikkets børn, der alligevel fik et efterliv.

Men disse bind er også akademiske på den tids måde: alle artikler er fattelige for ikke-fagfæller og fremføres med personlig overbevisning. Hans Brøchner fremstiller Søren Kierkegaard i 50 livsbilleder, Julius Lange beskriver de michelangeloske slaver, der ikke er krøbne helt ud af blokken, som han udtrykker det. Men de fleste artikler er fremadvendte: En skolemand angriber de klassiske sprog i skolen og viser tilløb til vore dages enhedsskole. Juristen Carl Goos behandler kvindens retlige stilling, et smukt eksempel på i870ernes konservative syn på kvindesagen. Vilh. Møller beskriver uden barmhjertighed de ringe bøger, som dengang blev læst af menigmand. Der er langt fra vore dages syn på triviallitteratur til disse kæmpende oplysningsmænd, der ville sætte noget bedre i stedet og ikke skammede sig aver at være besjælet af pædagogisk patos.

NY JORD 1888-89.

14 Dags Skrift (i bd. 2-3: Nordisk Tidsskrift) for Literatur,
Videnskab og Kunst. Red. *Carl Behrens*.

3 bind, 1740 s., stor 8°.

Genudgives af universitetslektor, cand. mag. *Flemming Conrad*
og fagleder, dr. phil. *Mette Winge*.

Ny Jord blev lanceret som et tidsskrift for ungdommen, især den akademiske, og blev væsentlig skrevet af folk under 25 år. Titlen rummer en fanfare, som kan høres i Sophus Michaelis' digt af samme titel: en ny generation skal vinde nyt land i digtning og samfundsdebat. Det digteriske program formulerede Valdemar Vedel: „Stærk personlig Stemning — det er det ene fornødne for at skabe en moderne Digtning“, og videre: „Er denne en Tvivlens og Analysens og Stofoptagningens Tid, saa er den derved tillige Forberedelsen, ja Begyndelsen til en Troens, en Synthesens og Frembringelsens.“ Heri lå en positiv stillingtagen til Georg Brandes og hans generation, hvis impuls skulle videreføres på nye felter, men en indsigtelse mod den — som man syntes: indsnævrende — realisme, som Brandes-bevægelsen var mundet ud i.

Ny Jord udmærker sig ved sine introduktioner af europæisk litteratur, bl. a. oversættelser og omtaler af Baudelaire og Nietzsche, mens de slaviske landes litteratur og samfundsforhold dækkes påfaldende fyldigt af bl. a. Knud Berlin. Den nordiske orientering markeres stærkt med Arne Garborgs videreførelse af „sædelighedsdebatten“, uddrag af Hamsuns „Sult“ og flere bidrag, på svensk, af Strindberg, Ola Hansson m. fl. Den danske kerne udgøres af Johs. Jørgensen, Sophus Claussen, Stuckenberg, S. Michaais o. a., som netop debuterede i disse år og kom til at tegne de kommende års danske litteratur. — Spredte tendenser fra den foregående periode samles her til en front, og nybruddet i 1890'erne foregribes. Der ligger et litteratur- og åndshistorisk skel sidst i 1880'erne; *Ny Jord* markerer det.

TØRNET 1893-94.

Illustreret Maanedsskrift for Kunst og Litteratur.

Red. *Johs. Jørgensen*.

bind, godt 800 s., ill., stor 4°.

Genudgives af professor, dr. phil. *F. J. Billeskov Jansen*.

Taarnet udkom, med Johannes Jørgensen som redaktør, fra oktober 1893 til september 1894. *Taarnet* er et af de mest særprægede og samtidig smukkeste tidsskrifter, der er udkommet i Danmark. Det var i alle ti numre et opgør mod naturalismen, og de talrige gengivne kunstværker anskueliggør de skriftlige indlæg for den nye tid, der var symbolismens. Allerede i første hefte citeres franskmændene Remy de Gourmont: „Nu er Tiden vel kommen til at sige det ganske ærligt og oprigtigt: for øjeblikket er der to Klasser af Kunstnere: de, som har Talent — Symbolisterne, og de, som ikke har det — de andre.“ *Taarnets* kunst præges især af katolikkerne Jan Verkade og Mogens Ballin, som paavirkede Johannes Jørgensen, der allerede var på vej til konversionen. Tidsskriftets blade ånder længsel efter sjæl, evighed, Gud. Fra *Taarnet* er der vid udsigt over halvfemsernes kulturelle situation og ikke blot i Danmark.

Polemisk ytrer den ny tid sig i Johannes Jørgensens opgør med Georg Brandes i artiklerne „Symbolisme“ og „Naturalisme og Klerikalisme“. Der er et kunstkritisk nybrud i Emil Hannovers tolkning af Willumsens græske kvindebuste og Francis Becketts forklaring til Max Klingers polykrome halvfigur Salome. Af Sophus Glaussen findes ikke blot poesier i førstetryk, men fire prosastykker. I oversættelse bringer *Taarnet* franske digtere som Baudelaire og Mallarmé, tyske som Walther von der Vogelweide og Stefan George. Flerdobbel interesse knytter sig til Maurice Maeterlincks essay „I Anledning af Bygmester Solness“. „Bygmester Solness er det mærkeligste af de mærkelige ibsenske Drammer ...“

VAGTEN 1899-1900.

Tidsskrift for Litteratur, Kunst, Videnskab, Politik.

Red. *L. Mylius Erichsen*.

I redaktionen: *Niels Bransager, Axel Garde, Johs. V. Jensen, Louis Levy, Valdemar Neiiendam, Gotfred Rode*.

bd., 600 s., ill., stor 4°.

Genudgives af professor, dr. phil. *Gustav Albeck*.

Kun 5 år efter at *Taarnet* havde sluttet sin tilværelse så et nyt ungt tidsskrift lyset, *Vagten* kaldet. I et slags programdigt (*Fremtid*) af Ludvig Holstein varsles der om et vagtskifte, hvor en ny ungdom „tager Skam og Ære fælles med vort Land”.

Et broget opbud af skribenter udgør *Vagten's* mandskab og slører i nogen måde programdigtets idealistiske sigte. Blandt digterne møder man nogle af *Taarnet's* skare: Sophus Claussen, Stuckenberg og Olaf Hansen, men først og fremmest den frembrydende hær af ny-realistiske forfattere: Jeppe Aakjær, Marie Brøndahl, Ludvig Holstein, Johs. V. Jensen, Harald Kidde, Knud Hjortø, Louis Levy og Valdemar Rørdam.

Vagten's vægtigste kritiske indslag blev Harald Nielsens essay om Johs. V. Jensens „Einar Elkær”, en ung højt begavet kritikers blændende gennembrud.

Indenfor kategorien politik tegner det kommende sekels ny-realistiske træk sig i den unge Gustav Bangs afhandling: „Hvorfor jeg er Socialdemokrat”. Hvad *Vagten* i øvrigt rummer af politisk stof, findes i adskillige ofte meget skarpe og besk vittige småartikler, der ikke levner samtidens potentater megen ære.

Hvad kunsten angår rummer tidsskriftet en rigdom af tidstypiske illustrationer, i hovedsagen tegninger af Valdemar Neiiendam og Gotfred Rode — samt et stort antal vignetter af Siegfried Wagner.

I *Vagten* var mange kræfter opsamlet, der utålmodigt ventede på at blive sluppet løs, når det nye århundrede havde taget det gamles plads.

SUBSKRIPTIONSVILKÅR

- 1: Man subscriberer pr. tidsskrift, og bestillingen er bindende; enkeltbind leveres ikke. Kun de tidsskrifter sættes i produktion, som har opnået så mange subscriptions, at fremstillingen er økonomisk forsvarelig, og der tages forbehold overfor prisstigninger og momsændringer.
- 2: Der kan ikke tilbydes favørpris ved hurtig bestilling eller til nogen gruppe af interesserede; men jo før der er bestillinger nok til en titel, des før og des billigere kan den produceres.
- 3: Der tilsigtes en leveringsrytme på to bind pr. år pr. tidsskrift, men forbehold må tages, fordi det ikke på forhånd kan siges, hvor omfattende subscriptionen bliver, og hvilken teknisk og administrativ kapacitet planen derfor kræver.
- 4: Der fastsættes en enhedspris pr. oktavbind på 192,40 kr. og for kvartbind på 264,55 kr. (= 160 og 220 kr. + 20,25 % moms). Denne pris er fast indtil 30.6.1980, dog indregnes evt. momsændringer. (Kvartformat har *Kjøbenhavns flyvende Post*, *Taarnet* og *Vagten*, ialt kun 6 bind.)
- 5: I januar 1980 og derefter med 6-8 måneders mellemrum modtager alle bestillere besked om samtlige titlers igangsætning og fremgang. Disse orienteringer tjener samtidig som ordrebekræftelser.